

Przyszłość i rola kształcenia zawodowego w Polsce świetle przemian społeczno - gospodarczych i oczekiwań dynamicznie zmieniającego się rynku pracy

Wstęp

Szkolnictwo zawodowe po II wojnie światowej odegrało priorytetową rolę w odbudowie kadry zawodowej, Zdeastrowany działaniami wojennymi i polityką okupanta nastawioną na wyniszczenie gospodarki i kadry technicznej kraj podjął uruchamiania placówek kształcących fachowców w zawodach technicznych i ekonomicznych. Mordy hitlerowców i pseudokomunistów zdziesiątkowały kadrę techniczną. Rekonstrukcja tej grupy społeczno - zawodowej stymulowała rozwój gospodarczy i cywilizacyjny. Szkolnictwo zawodowe sprostało postawionym zadaniom dostarczało gospodarce nowych i coraz lepiej przygotowanych kadr. W okresie PRL szkolnictwo zawodowe pozytywnie odpowiadając na zapotrzebowanie Państwa dostarczało rzesze fachowców, nieudolny system centralnego zarządzania gospodarką stał się powodem zacofania technologicznego. Upadek tego systemu obnażył zacofanie gospodarki i najgorszy element szkolenia zawodowego, czyli nadprodukcję kadr zawodowych, nie przygotowanych do wymogów zmieniającego się rynku pracy i nowoczesnych technologii.

Okres transformacji polityczno - gospodarczej związany był z wprowadzaniem zasad wolnego rynku i błędami popełnionymi przy „restrukturyzacji przemysłu” - likwidacji zakładów pracy, potęgującego efektu recesji gospodarczej. Gospodarka potrzebowała „nowych” techniczno – menedżerskich kadr, które w zderzeniu z gospodarką wolnorynkową będą miały szanse walki, przetrwania, odbudowy i rozwoju gospodarczego. Przystarzałe i skostniałe procesy edukacyjno - dydaktyczne nie sprostały zadaniom, skończyły się marzenia o gospodarczej potędze drugiej Japonii. Jedną z przyczyn stanowiła „stara kadra dydaktyczna” nie doszkalana od lat w innowacyjnych technologiach, z brakiem nakładów na edukację. Przed szkolnictwem zawodowym stanęły nowe wyzwania, problemy i zadania.

Podczas konferencji podsumowującej etap prac grupy ekspertów z państw Unii Europejskiej i państw kandydujących, pod koniec 2001 roku w Tallinie odbyła się konferencja pt. *„Scenariusze i strategie dla edukacji zawodowej i ustawicznej”*. Sformułowania powstałe wówczas można przyjąć za podstawę: **wizji przyszłości kształcenia zawodowego z cennymi uwagami przydatne nie tylko dla osób zarządzających placówkami kształcenia zawodowego.**

Mottem konferencji w Tallinie mógłby być fragment publikacji nt. edukacji dla przyszłości, Frederico Mayor'a – Dyrektora Generalnego UNESCO, który wypowiedział ważne słowa:

(...)Kiedy patrzymy w przyszłość, stajemy twarzą w twarz z wieloma wątpliwościami dotyczącymi świata, w którym będą żyć nasze dzieci, wnuki i prawnuki, ale możemy być pewni przynajmniej jednej rzeczy: jeśli chcemy, żeby Ziemia zaspokajała potrzeby swoich mieszkańców, ludzkość musi przejść głęboką transformację. Świat jutra musi być diametralnie różny od świata, który znamy, wstępując w XXI wiek i nowe millenium. (...)

(...) Musimy przemyśleć sposób organizowania wiedzy. Oznacza to zerwanie z tradycyjnymi barierami pomiędzy dyscyplinami i utworzenie nowych sposobów na ponowne powiązanie tego, co zostało rozdzielone. Musimy zaplanować od nowa (przeformułować) politykę edukacyjną i programy, a wdrażając te reformy, musimy cały czas pamiętać o długofalowości i naszej ogromnej odpowiedzialności wobec przyszłych pokoleń."

Zasadniczym celem konferencji było wypracowanie modelu rozwoju sytuacji w obszarze edukacji zawodowej, w kontekście możliwości i wariantów rozwoju sytuacji w poszczególnych krajach z przewidywanymi procesami globalizacji gospodarczej i zmianami w procesach społecznych.

1. Warunki dobrego funkcjonowania edukacji zawodowej

Udział w Tallinie przedstawicieli z „byłego bloku wschodniego”, pozwolił dostrzec ogrom różnic i podejścia do problematyki widzianej oczami państw zachodnich. Niezależnie od przewidywań eksperci zgadzali się, z podstawami i warunkami dobrego funkcjonowania edukacji zawodowej opartymi o:

- a. dobry poziom kształcenia podstawowego i ogólnego,
- b. partnerstwo społeczne w planowaniu i realizacji szkoleń zawodowych przez różne podmioty społeczne,
- c. współpraca edukacji z gospodarką poprzez dostosowanie treści kształcenia do warunków i wymogów rynku pracy,
- d. elastyczność szkoleń zawodowych, i uzyskiwania certyfikatów kwalifikacyjnych,

Podjmując próbę reformy systemu szkolnictwa w Polsce opartego o model wiedzy encyklopedycznej zdecydowano się zastąpić go, wdrożeniem nauczania kreatywnego myślenia z umiejętnościami twórczego działania. *Taki kierunek nauki i edukacji w odczuciu twórców reformy miały stworzyć potencjał intelektualny zdolny do spotęgowania aktywności*

gospodarczej. W efekcie reforma przyniosła kontrowersyjne rozwiązania w odniesieniu do szkolnictwa zawodowego. Reformatorzy zapomnieli o jednym z istotnych problemów:

W okresie dynamicznego rozwoju gospodarczego i przekształceń społeczno-gospodarczych reforma szkolnictwa musi wyprzedzać zmiany, przewidując nowe drogi rozwoju. Takie uwarunkowania są możliwe gdy szkolnictwo zawodowe dysponuje dobrze wykształconymi kadrami technicznymi znającymi problemy i potrzeby gospodarki.

Po pierwsze działania reformatorskie mogą podjąć i wdrażać kadry nowoczesne i otwarte na innowacje. Proponowany model kształcenia zakładał zwiększenie kształcenia ogólnego do 80%, i ograniczenia kształcenia zawodowego do 20% przy wzroście współczynnika szkolnictwa wyższego do 65% w 2010 roku. Przesuwając kształcenie zawodowe na poziom szkół policealnych i wyższych. Takie argumentowanie bez analizy przyczyn przy zachowaniu propozycji 80/20 może skutkować likwidacją lub reorganizacją szkół zawodowych.

Drugim negatywnym argumentem, to podnoszony przez władze samorządowe koszt kształcenia zawodowego, w szkolnictwie ogólnym w większości wystarczają namiastki pracowni, oraz przysłowiowa tablica i kreda. Nie do pominięcia są koszty budowy pracowni, laboratoriów, zatrudnianie kadry inżynierskiej z doświadczeniem w przemyśle o najwyższych kwalifikacjach zawodowych.

Trzecim argumentem jest koszt przystosowywania się i adaptacji do różnych zawodów ludzi z dobrą podstawą wiedzy ogólnej, która musi być wzbogacona wiedzą zawodową uzyskaną w dobrze wyposażonych pracowniach i laboratoriach.

1. Co robić i jak prowadzić szkolenia gdy jest brak dobrze wyposażonych pracowni, laboratoriów i kadry o najwyższych kwalifikacjach zawodowych?
2. Czy decyzja podjęcia masowej redukcji szkolnictwa zawodowego jest rozsądna?
3. Jak można przytoczyć argumenty pokazujące, że może to być błąd?

Postawmy kolejne pytanie:

Co niesie ze sobą postulat „dostosowania oferty edukacyjnej do rynku pracy” dla placówki prowadzącej kształcenie zawodowe w konkretnym miejscu i czasie ?

Dla udziałowców „zewnątrznych wobec placówki”, najbardziej formułujących taki postulat, jest oczekiwanie zapewnienia przez tę jednostkę szybkiego uzyskania zatrudnienia przez absolwentów. Takie oczekiwanie jest oczywiste w przypadku rodziców, pracodawców, czy władz lokalnych. Dla dyrekcji placówki i nauczycieli postulat niesie ze sobą poważne wyzwanie i wiele frustracji, gdyż inaczej przedstawia się sytuacja społeczno – gospodarcza w dużych aglomeracjach a inaczej – w „Polsce powiatowej”.

3. Kształcenie zawodowe

Kształcenie zawodowe rozumiane jest wieloznacznie, środowiska oświatowe używają sformułowania jako synonimu szkolnictwa zawodowego, powszechnie jest rozumiane jako szkolenie i przygotowanie do zawodów robotniczych, mistrzów i techników. Mało kto wie, że magister fizyki, chemii, to tytuły zawodowe. Zawężone myślenie o kształceniu zawodowym funkcjonuje wśród decydentów. Przyjmując, założenie że *kształcenie zawodowe to formy edukacji przygotowujące człowieka do wykonywania pracy, poprzez nabycie zdolności do samodzielnego utrzymania się, w zgodzie z zasadami współżycia społecznego.*

Taka perspektywa w szkolnictwie zawodowym znacznie się poszerza obejmując sferę działalności edukacyjnej w tym kształtowania odpowiednich postaw w szkole nazywanych wychowaniem. *Podjmując wysilek kształcenia się czynimy to w celu nabycia umiejętności radzenia sobie w skomplikowanej rzeczywistości społeczno-gospodarczej.* Istotnym elementem rozważań na temat przyszłości i celowości kształcenia zawodowego musimy uwzględnić horyzont czasowy z umieszczonymi w nim ramami przestrzennymi. Gdyż nie ma podstaw logicznego rozważania zagadnień edukacyjnych w oderwaniu od wieloletnich perspektyw rozwoju społecznego – gospodarczego, z uwzględnieniem skali uwarunkowań od lokalnych i globalnych.

Co się może wydarzyć w kształceniu zawodowym w Polsce na przestrzeni lat 2010 – 2020?

Szkolenia zawodowe obejmują zasadniczo trzy grupy osób:

- a. młodzież szkolną,
- b. akademicką,
- c. osoby dorosłe poszukujące pracy i pracowników.

Za szkolenie młodzieży odpowiada Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu oraz samorządy. Za osoby pozostające bez pracy odpowiada Ministerstwo Pracy z urzędami pracy. Rozwiązywanie problemów zależy głównie od urzędników Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu oraz „wpasowania się” w projektowany układ, taki podział jest mocno uproszczony. Wskazuje jednak kto dysponuje środkami na szkolenia, a nie kto za nie odpowiada.

Z ministerstw największe środki na szkolenie zawodowe przeznaczał dotąd resort gospodarki, pracy oraz rolnictwa. W resorcie edukacji nie możemy mówić o znacznych nakładach stricte na kształcenie zawodowe, gdyż symboliczna waga subwencyjna na szkolnictwo zawodowe wynika głównie ze zwiększonej liczby lekcji w szkołach zawodowych, niż rodzaju prowadzonej edukacji. Warto zaznaczyć, że w większości krajów tzw. starej Unii etap tzw.

„trójpodziału” został zakończony, w zamian za rozwiązania instytucjonalne, integrujące poszczególne segmenty podmiotowe szkoleń. Dyrektywy U.E. w Polsce wymuszają działania zmierzające do likwidacji trójpodziału, największe możliwości finansowe i merytoryczne ma resort gospodarki i pracy, i to on jest dysponentem środków uzyskanych z Europejskich Funduszy. Środki finansowe U.E. otwierają możliwości finansowania edukacji zawodowej, jakie nie istniały w Polsce od kilkudziesięciu lat. Najlepiej przygotowane do odpowiedzialności za szkolenia zawodowe w ujęciu strukturalnym i merytorycznym są resorty gospodarki i pracy.

4. Ważniejsze kierunki zmian - propozycje

Przyszłość kształcenia zawodowego musi bezzwłocznie znaleźć się w zakresie zmian strukturalnych i mentalnych. Najłatwiej jest wprowadzić zmiany strukturalne poprzez publikację aktów prawnych. Docelowo takie działanie skazane jest na niepowodzenie, przykładem niech będą zmiany tzw. „ustawowo – rozporządzeniowe” z próbą zmian w latach 2000 – 2002. Wprowadzenie „z urzędu” nowej struktury szkolnej miało zaowocować zmianami strategii, i zmianami większości niekorzystnych zjawisk w systemie szkolnym. Efekt, struktura szkolna na poziomie szkolnictwa ponad gimnazjalnego bez istotnych zmian, zaniedbania w szkolnictwie zawodowym pozostały.

Zmiany strukturalne muszą być pochodną rozwiązań systemowych i merytorycznych wewnątrz edukacji, aby mogły funkcjonować potrzeba jest długofalowych działań w zakresie polityki oświatowej na poziomie Państwa i samorządów. Kadencyjność władz nie sprzyja długofalowym rozwiązaniom w obszarze edukacji zawodowej, szczególnie w sytuacji nikłego zapotrzebowania na pracę.

Najważniejszym zadaniem jest zmiana stereotypów myślenia i mentalności decydentów o wprowadzaniu poszczególnych zmian, dotyczy tych, którzy te zmiany realizują i tych którzy procesom zostają poddawani stanowiąc „swoisty produkt edukacji”.

Przemyślane i właściwie przygotowane zmiany są elementem stymulującym rozwój edukacji zawodowej wpływającej korzystnie na rozwój technologii i gospodarki. Aby takie procesy zaistniały niezbędnym jest:

1. Zmiana sposobu postrzegania i myślenia polityków w kategoriach sfery społeczno-gospodarczej poprzez sprecyzowanie polityki gospodarczej Państwa z określeniem priorytetów rozwoju gospodarczego.

2. Zmiany sposobu myślenia z przeciwdziałaniu bezrobociu, na myślenie o wzroście zatrudnienia z uwzględnieniem:
 - a. stanu gospodarki z tworzeniem narzędzi stymulujących rozwój,
 - b. jakości edukacji
3. Zmiana sposobu myślenia organizacyjnego polityków i organizatorów edukacji lokalnych z odejściem od kategorii ilościowych do szeroko rozumianych kategorii jakościowych.
4. Zmiana postrzegania placówek prowadzących kształcenie zawodowe z dostarczycieli „papierów” na „kuźnie” wiedzy i rzeczywistych umiejętności. Zmiany takiego sposobu myślenia są niezbędne po stronie kadry szkolącej i uczestników procesów edukacyjno - szkoleniowych.
5. Zmiana postaw zaplecza ekspercko-naukowego poprzez konsekwentne proponowanie i wdrażanie nowoczesnych i realistycznych rozwiązań programowych niezależnie od źródeł finansowania sporządzanych opracowań i ekspertyz.

Ostatnia i przedostatnia zmiana musi dokonywać się powoli i małymi krokami w sposób ciągły. Szkoda, że pedagogika pracy jak i relacje między edukacją a rynkiem pracy oraz jakość edukacji zawodowej nie cieszą się zainteresowaniem ludzi młodych. Brak tzw. „świeżej krwi”, z odważnymi koncepcjami i dobrą strategią ich wdrażania powoduje, że wokół zagadnień edukacji zawodowej pracuje wciąż to samo, wąskie grono osób. Jest to zła sytuacja, uwzględniając głębokość zmian społeczno – gospodarczych w ostatnich latach.

5. Nowe wyzwania edukacyjne

Tempo przemian ekonomiczno - technologicznych dekady i gospodarki potęguje efekt nieprzystosowania systemu szkolnictwa zawodowego do wymagań rynku pracy. Przekształcenia gospodarcze odnoszą się do wymagań stawianych przez pracodawców, jakości wykonywanej pracy i kompetencji wymaganych od pracowników oraz dążeniem firm do podnoszenia swojej konkurencyjności na rynku. Strategie przedsiębiorstw objawiają się wprowadzaniem najnowszych rozwiązań technologicznych wytwarzanych produktów, wdrażaniem innowacyjnych form organizacji pracy. A co za tym idzie muszą zmieniać tryb i sposób funkcjonowania przedsiębiorstw, mentalności i aspiracje pracowników. Aby działalność pracowników przyczyniała się do konkurencyjności przedsiębiorstwa, muszą być elastyczni, kreatywni. Nie bez znaczenia jest właściwa motywacja, akceptacja innowacji, asertywność, umiejętność pracy w różnych zespołach ludzkich. Wymogi takie oznaczają

zmianę polityki zatrudnienia i gospodarowania zasobami ludzkimi z odejściem od aspektów ilościowych i przejściem do jakościowych z pełnym akcentowaniem roli kompetencji zawodowych uzyskanych w systemie szkolnym i indywidualnym kształceniu ustawicznym.

6. Nowe wyzwania przed systemem edukacji zawodowej

Nowoczesny system edukacji zawodowej musi monitorować i koordynować politykę kształcenia i doskonalenia kadr uwzględniając mobilności i zapotrzebowania zmiennego i dynamicznego rynku pracy. Cel ten staje się jednym z najważniejszych zadań nowoczesnego systemu kształcenia zawodowego w obliczu powszechniejszej innowacyjnej gospodarki. Realizowane zadania z prognozowaniem ich zmian wymagają, wysokich kwalifikacji zawodowych pracowników, wymuszając wręcz mistrzostwo w pracy i przygotowaniu zawodowym wykraczającym poza wymagany zakres. Pod takim dyktatem gospodarki muszą nastąpić radykalne zmiany w procesach kształcenia zawodowego polegające na znacznym rozłożeniu w czasie przygotowania specjalisty w określonym zawodzie.

Wytyczne resortów edukacji pracy i Unii Europejskiej, wskazują na potrzebę zbliżenia szkolnictwa zawodowego z bezpośrednim powiązaniem z rynkiem pracy. Stąd to pracodawcy powinni mieć największy wpływ na model systemu edukacji zawodowej w Polsce, a w szczególności na cele, treści i formy organizacji edukacji szkolnej i pozaszkolnej. Pracodawcy oczekują coraz bardziej kompetentnych pracowników o standardach odpowiadających nowoczesnym stanowiskom pracy. Z drugiej strony nie czynią starań, by mieć większy wpływ na treści i jakość kształcenia zawodowego, stąd jest brak skutecznych mechanizmów umożliwiających zbliżenie i współpracę sfery edukacji i gospodarki.

7. Czynniki przemian

Współczesne społeczeństwo ujawniło trzy wielkie czynniki przemian:

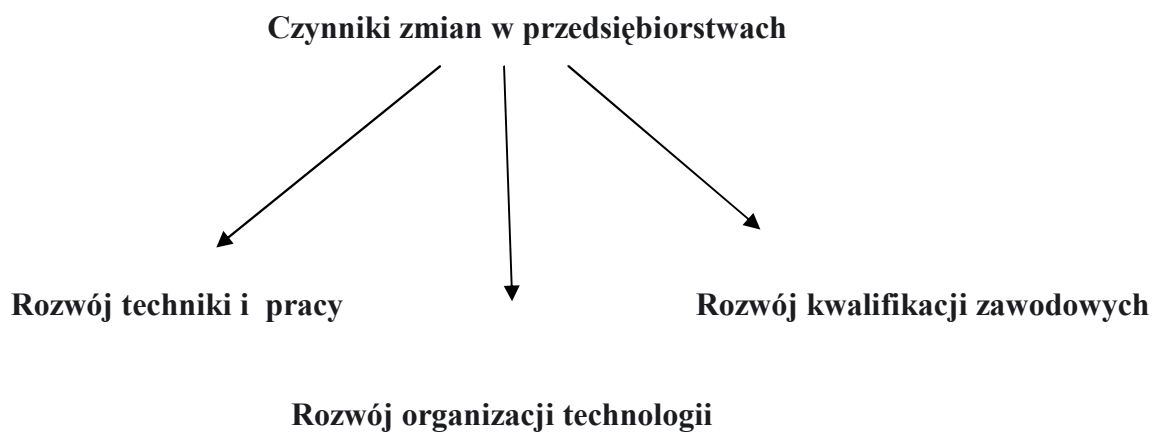
- a. rozwój społeczeństwa informacyjnego,
- b. rozwój cywilizacji naukowej i technicznej,
- c. globalizacja gospodarki.

Pochodną zmian stanowią wymuszone zmiany i tendencje zatrudniania absolwentów szkół zawodowych, powiązane z rozwojem sektora usług, przetwarzania informacji z jednoczesnym obniżaniem zatrudnienia w rolnictwie i produkcji przemysłowej. Te czynniki rzutują na tendencje rozwojowe przedsiębiorstw wskazując potrzeby zmian celów i treści kształcenia

zawodowego ze zmianami sposobów przekazywania wiedzy przez jednostki zajmujące się kształceniem zawodowym.

Aby sprostać wyzwaniom rozwoju kwalifikacji, w opublikowanej Białej Księdze Komisja Europejska proponuje poszukiwanie alternatywnych dróg kształcenia dostosowanych do perspektyw pracy i zatrudnienia ze szczególnym naciskiem obejmującym problematykę:

- a. zniesienia opozycji między kształceniem ogólnym i zawodowym,
- b. rozwijania umiejętności kluczowych,
- c. rozwijanie współpracy szkoła - przedsiębiorstwo na zasadzie obopólnych korzyści,
- d. ograniczanie liczby porażek szkolnych, ze zwiększeniem elastyczności kształcenia,
- e. zapewnienie jakości kształcenia poprzez rozwijanie aktywnych metod nauczania,
- f. stworzenie warunków do kształcenia w ciągu całego życia,
- g. polepszenie kondycji finansowej instytucji oświatowych.

Ryc. 1. Czynniki zmian w przedsiębiorstwach wpływające na system edukacji

8. Podsumowanie

Kształcenie zawodowe jest przygotowaniem do funkcjonowania na rynku pracy w toku zmian jakie zaszły w ostatnim dwudziestolecu i krajach zaawansowanych technologicznie i społecznie. Dopracowano się oprócz szkolnictwa rodzimego, kanonów kształcenia i edukacji do najważniejszych z nich należy zaliczyć:

- a. permanentność i elastyczność,
- b. standaryzacja kwalifikacji i procedur ich potwierdzania,
- c. instytucjonalizacja, akredytacja,

d. współdziałanie pracodawców, pracowników oraz instytucji szkolących.

Wymienione kanony powinny być obecne w rozwiązaniu problemów polskiego szkolnictwa zawodowego z uwarunkowaniem pełnej współpracy podmiotów takich jak:

- Ministerstwo Edukacji Nauki i Sportu,
- Ministerstwo Gospodarki i Pracy,
- Organizacja Pracodawców BCC

Pierwsi partnerzy mają możliwość podjęcia realizacji i budowy nowoczesnego systemu kształcenia zawodowego, z rozpoczęciem w czasie recesji gospodarczej na rynku pracy. Czyli w warunkach, gdy w sposób naturalny nie można oczekiwać dużego zaangażowania podmiotów gospodarczych w system szkoleń zawodowych. W miarę poprawy sytuacji gospodarczej coraz większe znaczenie zaczną odgrywać przedsiębiorstwa wspomagające władzę rządową i samorządową. Wsparcie finansowe podmiotów gospodarczych nie zwolni MENiS, MGiP od zadań koordynacji i nadzoru nad funkcjonowaniem systemu.

W tym momencie został nakreślony optymistyczny scenariusz, obarczony wieloma niewiadomymi i znakami zapytania. Jeżeli nie wykorzystamy doświadczeń „starych państw Unii Europejskiej” opartych o fakty, możemy zbudować wizję a raczej sytuację szkolnictwa zawodowego o diametralnie innym rozwoju wydarzeń. Koncentracja oparta tylko o decyzje na szczeblu centralnym jest głęboko uzasadniona, gdyż podmioty publiczne i nie publiczne prowadzące kształcenie zawodowe w różnych formach działają w ramach obowiązującego porządku prawnego ustalonego przez „centralny organ prowadzący”. Istniejący porządek prawny „narzuca” tzw. możliwy poziom finansowania działalności poszczególnych podmiotów. Co nie oznacza, że w ramach obowiązującego prawa nie jest możliwe wprowadzanie oczekiwanych zmian edukacyjnych przez sektor gospodarki.

W największym stopniu niezależne od tzw. „centrali” są duże organizacje gospodarcze w zakresie swoich służb szkoleniowych. Następnie pod względem niezależności plasują się szkoły wyższe, pozostałe podmioty mają bardzo ograniczony poziom swobody w zakresie prowadzenia działalności szkoleniowej. Najbardziej ograniczoną swobodę funkcjonowania mają jednostki podległe samorządowi terytorialnemu, ze względu na fakt, że naprawdę dużymi pieniędzmi na szkolenia zawodowe dysponują ministerstwa, które ustalają stan prawny rygorystycznie wyznaczając możliwości korzystania ze środków pomocowych. Przyznają sobie jedynym prawo wyboru i sposobu przyznawania środków, a przede wszystkim wprowadzania zmian ilościowo – jakościowych.

Przekonali się o tym nauczyciele i dyrektorzy szkół zawodowych korzystający np. z oferty szkoleniowej i uczestnictwa w takim programie jak Leonardo da Vinci. Ważne, że w ich ramach dostrzega się potrzeby współpracy z urzędami pracy i pracodawcami. Potrzebne jest efektywniejsze wsparcie systemowe i nadzieja, że nadejdzie czas i uda się ocalić to, co w publicznej edukacji zawodowej było i jest najlepsze. Jest wiele szkół i ludzi w kraju, którym warto jest pomóc, wspierając ich inicjatywy, bez stosowania skostniałych barier biurokratycznych, wykraczających poza konserwatywne prawo unijne.

Strategia rozwoju edukacji województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2008 – 2013 ujawnia problemy, które od lat usiłuje rozwiązać środowisko bezpośrednio zajmujące się edukacją w regionie. Diagnoza zwraca uwagę na słabe efekty kształcenia w przedmiotach matematyczno-przyrodniczych, niską jakość kształcenia w szkołach podstawowych, gimnazjach i słabymi efektami kształcenia zawodowego młodzieży.

Szczegółowa analiza tych problemów pozwala sformułować problemy kluczowe:

- niewystarczające przygotowanie młodzieży do funkcjonowania na rynku pracy,
- przeciwdziałanie niekorzystnym tendencjom w edukacji społeczeństwa, z nadrzędnym celem jakim jest edukacja zapewniająca rozwój regionu.

Ważnym i istotnym w systemie ogniwem jest funkcjonowanie instytucji pozarządowych zainteresowanych pracą na rzecz edukacji i przedsiębiorstw. Warunkiem do odniesienia w przyszłości sukcesu może i musi być wykorzystanie potencjału edukacyjnego województwa, z potencjałem naukowym wyższych uczelni.

Integracja działań tych podmiotów i życia lokalnego skupionego wokół celów, będzie świadczyć o wyjątkowej roli, jaką pełni oświata w życiu regionu, kreując ją jako dobro wspólne, musimy uznać, że dowodem jej uspołecznienia jest jej decentralizacja.

Stanisław Linert

Literatura

1. Jak planować rozwój placówki oświatowej? Teoria i Praktyka. Red. D Elsner. Chorzów, 2001
2. Dorota Obidniak, Barbara Celarek, Programy, projektowanie. Materiały do szkolenia – projekt „Nowa szkoła”, Warszawa, CODN, 1997r.
3. Elsner D. Doskonalenie kierowania placówką oświatową. Wokół nowych pojęć i znaczeń. Wydawnictwo: BTiW MENTOR, Chorzów 1999
4. Kształcenie zawodowe i modułowe oraz partnerstwo lokalne na rzecz rynku pracy i przedsiębiorczości - Józef Grzych, Marek Hoła, Rafał Kunaszyk, Marek Machnik, Zbigniew Pospolitek, Bogdan Skotnicki, Krzysztof Symela, Ryszard Szubański, Marek Wójcik (redakcja) – poradnik t. 1
5. Elsner D. Planowanie rozwoju szkoły i rozwoju własnego. w: Cz. Plewka, H. Bednarczyk (redakcja) Vademecum menadżera oświaty. Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji, Radom 2000.
7. Jak planować rozwój placówki oświatowej? Teoria i praktyka. Pod red. D. Elsner. Wydawnictwo BTiW MENTOR, Chorzów 2001.
8. Jakość, planowanie i doskonalenie kwalifikacji zawodowych w zarządzaniu oświatą. Antologia IV. Pod red. D. Ekiert- Grabowskiej, D. Elsner .
9. Kordziński J. Tworzenie programu szkoły ponadgimnazjalnej. NOWE w SZKOLE 4/2000-2001.
10. Kształcenie zawodowe i modułowe oraz partnerstwo lokalne na rzecz rynku pracy i przedsiębiorczości - Barbara Łączna, Marek Wójcik (redakcja – Dobre praktyki, t. 2 Pieluchowski J. Organizacja i zarządzanie oświatą i szkołą. Wydawnictwo eMPi, Poznań 2000.
11. MEN, *Strategia rozwoju szkolnictwa w Polsce do 2010 r.*, Warszawa, styczeń 2003, s.6 oraz Sektorowy Program Operacyjny MGPIPS, Warszawa 2003, s.37. MGPIPS, *Wykształcenie bezrobotnych absolwentów* biuletyn nr 12/2003 styczeń 2004r
12. Kabaj Mieczysław; Prognoza podaży absolwentów i popytu na pracę według poziomów kształcenia, www.rcss.gov.pl; Warszawa, maj 2004
13. Dyrektywa 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Parlamentu Europejskiego z dnia 7 września 2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych (Tekst mający znaczenie dla EOG) Dziennik Urzędowy L 255 , 30/09/2005 P. 0022 – 0142
14. Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, zwanym potocznie podstawą programową. Zostało ono opublikowane w Dzienniku Ustaw nr 4, poz. 17 z dnia 15 stycznia 2009 r.
15. Strategia Edukacji województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2008 – 2013